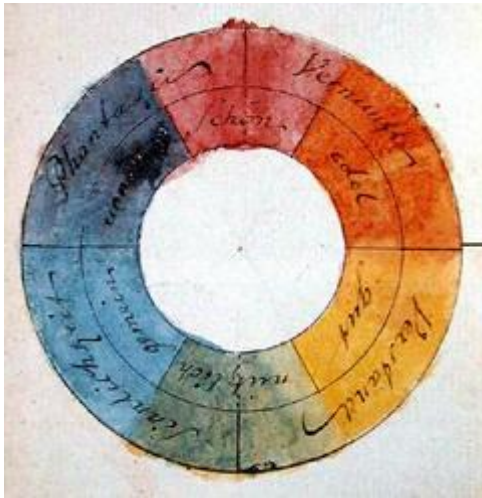

Goethes farvecirkel DEL

Goethes farvecirkel. Goethe var den første der studerede farvers fysiologiske effekt og også den første til at arrangere farverne i et farvehjul så komplementære farver kom til at stå over for hinanden.

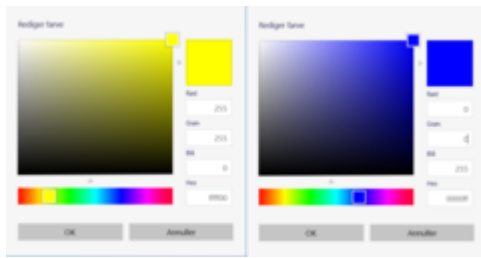
Johann Wolfgang von Goethe: Zur Farbenlehre, 1810. Wikimedia Commons

Goethe var ikke den første der samlede farverne i hjul, men den første der placerede de komplementære farver over for hinanden. Man regner ham således som opfinder af begrebet 'komplementærfarver' (se nedenfor).

Som man kan se på Goethes tegning, tillagde han de forskellige farver hver sin egenskab eller sindsstemning, fx giver han gul betydningen 'Verstand', der betyder 'forstand'. Der er imidlertid mange andre der har koblet farver på bestemte sindstilstande, og det er ikke muligt at tale om at en farve har en universel betydning.

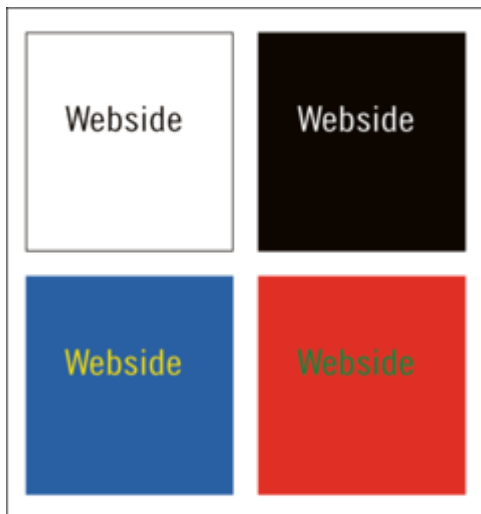
Langt de fleste farvers betydning afhænger af det kulturområde man befinder sig i, og selv her sker der en udvikling over tid. De egenskaber som Goethe tillagde de enkelte farver, passer således kun delvis med moderne europæisk opfattelse af farvernes associationer.

Komplementærfarver DEL

Sådan er de to komplementærfarver gul og blå bygget op i RGB. Blå er en grundfarve, mens gul er en blanding af de to andre grundfarver, rød og grøn. Eksemplerne er lavet i Paint 3D.

Screenshot fra Paint 3D, Peder Meyhoff

Man kalder komplementærfarver for 'harmoniske' fordi de balancerer hinanden. Men som det ses, er ikke alle farvekombinationer lige gode, og det er især svært at læse den grønne tekst på den røde baggrund. Det er netop fordi de to farver er komplementærfarver at de virker så flimrende.

Som nævnt beskrev allerede Goethe hvordan farver stod i modsætning til deres komplementærfarve. Han hæftede sig især ved komplementærfarverne gul og violet fordi han mente de stod i størst kontrast til hinanden. Det er nu ikke rigtigt, de andre komplementære farvepar indeholder ligeså meget kontrast, men gul-violet er mest påfaldende fordi den ene farve er meget lys, mens den anden er meget mørk.

Komplementærfarver virker meget dynamiske og fyldt med modsætning og kontrast – og de forstærker således hinanden optimalt. På billedet til højre kan du se hvordan de komplementære farver gul og violet er opbygget – gul er en primærfarve, mens violet er en blanding af de to andre primærfarver, rød og blå. Et komplementært farvepar balancerer eller ophæver således hinanden, og det siges derfor også at de udgør et harmonisk hele. Her skal 'harmonisk' dog ikke forstås som beroligende, tværtimod, komplementærfarverne skaber snarere uro.

Hvis to komplementærfarver blandes, får man enten sort eller hvid – sort hvis man blander dem fysisk (som fx trykfarve, CMYK), og hvidt hvis man blander dem som lys (RGB). Den sorte farve i CMYK bliver dog i praksis kun til gråsort.

FAKTA: FARVEKONTRASTER DEL

Varme farver og kolde farver

Simultankontrast er i virkeligheden optisk bedrag. Det er den samme grønne farve i midten af de to figurer i venstre side, den samme orangerøde farve i de to midterste figurer, og den samme rødlige farve i de to figurer til højre. Men nabofarverne 'smutter' af, så du ser forskellige farver.

Peder Meyhoff

Generelt handler farvekontraster om det samme som farveharmonier, nemlig om at sætte farverne op mod hinanden. Men kontrasterne skal kun bruges som et krydderi; for meget farvekontrast ødelægger den grundlæggende farveharmonie.

Man arbejder med syv forskellige farvekontraster:

- **Varme/kulde-kontrast** hvor varme og kolde farver sættes op mod hinanden. De gule og røde farver er varme, mens blå og grønne er kolde. Den varmeste er rødorange, mens blågrøn er den koldeste.
- **Komplementærkontrast** hvor to komplementære farver sættes op mod hinanden. Nogle komplementærpar er mere kontraststærke end andre, med rødviolet og gulgrøn som de stærkeste.
- **Lys/mørke-kontrast** med sort og hvid som de mest kontraststærke. Ser vi alene på farverne, er det gul og violet der giver størst kontrast.
- **Farvernes egenkontrast** handler om at udnytte farvernes egen kontrast ift. andre farver. Primærfarverne - gul, rød og blå - har den stærkeste kontrast, mens sekundærfarver og tertiærfarver osv. har svagere. Man får altså mest effekt hvis man sætter to primærfarver op mod hinanden.
- **Simultankontrast** er lidt kompliceret, men kort sagt udnytter man at primær- og sekundærfarver kan 'smitte af' på nabofarverne. Ordet 'simultan' betyder at noget foregår eller

eksisterer samtidig med noget andet, her ved at vores øjne kan 'snydes' til at tro at en farve har to farver på én gang – dels dens rigtige farve, og dels en farve med afsmitning fra nabofarvens komplementærfarve. Hvis man fx placerer noget gråt på en rød baggrund, vil det grå komme til at se grågrønt ud (fordi grøn er røds komplementærfarve).

- **Kvantitetskontrast** handler om farvernes evne til at lyse op i et billede, og man udnytter at nogle farver lyser mere klart end andre. Det bliver ofte brugt til at skabe liv på store relativt ensfarvede flader. Fx kan en lille mængde gult give en virkningsfuld kontrast på et billede der er blått eller gråt.
- **Kvalitetskontrast** handler om kontrasten mellem rene klare farver og og lysnede eller beskyggede versioner (valører) af samme farve. Hvis man tilføjer lidt hvidt, vil farven se lysere, blegere og koldere ud, og tilføjer man lidt sort, vil farven komme til at virke mørkere og tungere. I begge tilfælde vil farven træde i baggrunden ift. den rene farve.

FAKTA: FARVERNES BETYDNING DEL

Rød: Kærlighed og glæde, sex og lidenskab, revolution og socialisme, magt og velstand. Men også raseri, aggressivitet og advarsel – 'rødt lys'.

Gul: Forræderi og falskhed, jalousi og smålighed. Men omvendt også solskin, glæde, energi og effektivitet. Bruges også til advarsler, fx 'smittefare'. Signalerer også discount og udsalg – det er ikke tilfældigt at Danmarks første egentlige discountkæde, Netto, valgte at bruge gul i deres logo.

Orange: En varm farve. Glæde, varme og energi. Men også hidsighed og provokation. Den stærkeste af alle farver, virker helt overvældende på store arealer. Skal derfor bruges sammen med andre farver.

Blå: En kølig farve. Ro og afslapning, stabilitet og kvalitet. Men også melankoli, jf. 'to be blue' og musikgenren blues.

Grøn: Håbets farve. Ungdom og friskhed, men også for ung. Ro og harmoni. Miljø og økologi. Samt også misundelse – jf. 'at være grøn af misundelse'.

Violet: Nervøsitet, uro og depression. Men også mystik og spiritualitet, angst og uro. En meget tvetydig farve, der let tones af nabofarverne.

Hvid: En sart og åben farve. Renhed, jomfruelighed og uskyld og enkelhed. Hvid kan altid bruges, men kan aldrig stå alene. Er for tiden en meget moderne farve, der signalerer smart hi-tech.

Sort: Elegance, seksualitet, magt og viljestyrke. Men også død og sorg, ondskab, melankoli og pessimisme. Er ligesom rød også en oprørsfarve, men hvor rød signalerer spontanitet, signalerer sort hemmelig konspiration. Der er også nogle, der forbinder sort med satanisme, så det er en farve med mange betydninger. Også sort er meget moderne for tiden!

Grå: Den neutrale farve, ikke-farven. Kan virke kedelig, men også elegant, magtfuld og seriøs. God sammen med andre farver.